

Udělování schvalovacích doložek v zahraničí s důrazem na kritérium multikulturality a rovných příležitostí

Pro zajištění kvality učebních textů jsou v některých zemích udělovány učebnicím schvalovací doložky (approval clauses), v některých ne. Každá země má proces zajišťování kvality učebnic nastaven jinak, tyto rozdíly záleží na míře autonomie škol, závislosti školy na zřizovateli při nakládání s financemi, nebo na tradici spolupráce vydavatelů učebnic s kurikulárními ústavy či ministerstvy školství. Cílem článku je představit hlavní kroky v procesu posuzování učebnic v zahraničí a uvést, zda je při hodnocení učebnic kladen důraz na problematiku multikulturality a rovných příležitostí. Byly sledovány tyto země: Itálie, Irsko, Švédsko, Velká Británie, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Francie, Kanada, USA.

V některých zemích se učebnice centrálně vůbec neposuzují. Například v Itálii stát dohlíží pouze na únosnost ceny každé učebnice vzhledem k množství všech učebnic, které žáci používají, a na to, aby byly učebnice pravidelně aktualizovány. Také ve Švédsku, Walesu, Skotsku a Severním Irsku žádný schvalovací proces neprobíhá.

Irsko klade důraz na každoroční spolupráci vydavatelů s Národní radou pro kurikulum a hodnocení, která je pravidelně informuje o změnách v kurikulu a o trendech ve vzdělávací politice, aby podle toho mohli vytvářet adekvátní učebnice. V Anglii musí vydavatelé reagovat na požadavky Úřadu pro kvalitu a kurikulum (QCA) a do učebnic musí zařazovat některé povinné texty, aby byli žáci připraveni na zkoušky Key Stage.

V některých zemích USA mohou školy nakupovat z finančního fondu na učebnice pouze ty, které jsou schválené vyšší autoritou – ministerstvem nebo nějakou odbornou radou. Proto je v zájmu nakladatelů, aby splnili předepsané podmínky, jak má kvalitní učební text vypadat. Završením schvalovacího procesu je v některých státech USA, ale např. i v Kanadě, Francii nebo Německu zveřejněný seznam schválených učebnic.

Schvalovací doložky mají podobně jako u nás zajistit odbornou, pedagogickou, ale i „společenskou“ kvalitu. V naší studii jsme se zaměřili také na sledování kritéria genderu a multikulturality. Šíře a podrobnost uvedených kritérií závisí mnohdy na specifikách vzdělávacího systému nebo míře centralizace daného systému.

Např. v Nizozemí ministerstvo požaduje po školách i vydavatelích naplňování vzdělávacích cílů předepsaných kurikulem. Jakými cestami a za jakých podmínek k výsledku školy dojdou, není předmětem dohledu vyšší autority. Zda tedy škola zvolí více či méně kvalitní učebnici na své cestě ke vzdělávacím cílům, vyšší autorita neřeší. Ministerská organizace Národní institut pro rozvoj kurikula však formuluje některá zásadní kritéria pro učebnice holandské a matematiky – mezi nimi se objevuje i kritérium genderové rovnosti, rovných příležitostí, multikulturního přístupu aj.

V polovině států v USA k určitému schvalovacímu procesu učebnic dochází. Např. ve Virginii se posuzováním kvality učebnic zabývá evaluační komise při Výboru pro vzdělávání (Board of Education), celý proces schvalování trvá až rok a půl a hlavním kritériem pro kvalitu učebnice je soulad se vzdělávacími standardy pro každý předmět a ročník, explicitně gender ani multikulturalita zmíněny nejsou. Schválené učebnice získávají doložku na 6 let (stejně jako v ostatních státech, kde k posuzování učebnic dochází) a jsou zapsány v seznamu doporučených učebnic. V Tennessee mohou vydavatelé sledovat postup ve schvalovacím procesu na speciálně k tomu zřízených stránkách www.tennesseebook.com, kde jsou doporučené učebnice následně zveřejněny. Na stránkách je uvedena jmenovitě také celá evaluační komise. V Marylandu sice žádný schvalovací proces neprobíhá, ale tamní

ministerstvo školství vydalo pokyn, podle kterého všechny výchovné/výukové materiály musí zohledňovat multikulturní pravidla. Týká se to tedy nejen učebnic a učebních textů, ale i knih, videí, nahrávek, plakátů, obrazů apod.

V Maďarsku, Německu, Nizozemí a Kanadě (z monitorovaných zemí) byla kritéria genderu, rovných příležitostí a multikulturality uvedena explicitně.

V Kanadě se doložka podobně jako v USA vydává na 6 let, v Maďarsku se doložky udělují na dobu neurčitou, ale mohou být kdykoli odejmuty, pokud některé z kritérií přestanou splňovat – může to být i překročení povolené ceny nebo nedostupnost elektronické verze učebnice.

V Německu a Kanadě patří mezi kritéria i formální záležitosti knihy, např. její pevnost, odolnost vazby a rozměry.

Rámcový přehled o schvalovacích doložkách v zahraničí přináší tabulka na dalších stránkách.

	Kdo zodpovídá za posouzení učebnic a udělení doložky?	Jsou dána kritéria pro posuzování učebnic?	Je v kritériích explicitně zohledněna problematika genderu?	Je v kritériích explicitně zohledněna problematika multikulturality?	Kolik (a jakých) recenzentů se podílí na posuzování učebnic?	Na jak dlouhou dobu se schvalovací doložka vydává? Existuje seznam schválených učebnic?
Itálie	Stát dohlíží pouze na cenu a pravidelné aktualizování učebnic. Seznam schválených učebnic se nevytváří.					
Irsko	Schvalovací doložky se učebnicím nevydávají. Národní rada pro kurikulum a hodnocení (NCCA) sestavila specifika pro každý vzdělávací obor v kurikulu a ministerstvo školství toto předalo školám. Komerční vydavatelé tvoří učebnice ve spolupráci s učiteli a je na školách, kterou učebnici s ohledem na specifika svého školního kurikula vyberou. NCCA se každoročně s vydavatelem schází, aby je informovala o novinkách a dalších specifikách v kurikulu.					
Švédsko	Učebnice schvalovací doložky nedostávají, ani nepodléhají kontrolnímu procesu.					
Velká Británie	V Anglii učebnice nepodléhají kontrolnímu procesu, závazně musí obsahovat sadu textů pro jednotlivé stupně zkoušek Key Stages, požadavky vydává QCA (Quality and Curriculum Authority). Seznam schválených učebnic se nevytváří. Ve Walesu, Skotsku a Severním Irsku ani nejsou předepsány povinné texty.					
Maďarsko	Vzdělávací úřad (Educational Authority)	Ano – obsah učebnice nesmí podporovat násilí, podněcovat k nenávisti, nesmí se vyjadřovat k politice, nesmí napadat národnostní, etnické nebo náboženské skupiny a musí ctít zásady rovných příležitostí.	Ano	Ano	Obvykle dva recenzenti, jeden je oborový odborník, druhý je obecně pedagogický odborník.	Doložka se vydává na dobu neurčitou, ale může být odejmuta v případě, pokud publikace přestane splňovat požadované podmínky, např. maximální cenu nebo dostupnost její elektronické verze. Seznam existuje.
Německo	School Book Committee of the	Každá země předepisuje cenu, obsah, formát a kvalitu učebnic.	Ne	Ano	Informace se nepodařilo zjistit.	Seznam schválených učebnic vytváří každá

	Länder Ministries of Education, Cultural Affairs and Science	<p>Učebnice náboženské výchovy schvaluje také příslušná církev.</p> <p>Kritéria:</p> <ul style="list-style-type: none"> - soulad s kurikulem - soulad s ústavou a školským zákonem - rasová problematika - adekvátnost věku - velikost a množství stránek odpovídá obsahu učebnice a obsahu kurikula - vazba a cena 				země.
Nizozemí	<p>National Teaching materials Information Centre (NICL) – součást</p> <p>National Institute for Curriculum Development (SLO)</p>	<p>Ministerstvo předepisuje pouze vzdělávací cíle, ale obsah učebnic negarantuje.</p> <p>SLO analyzuje učebnice matematiky a holandštiny podle těchto kritérií:</p> <ul style="list-style-type: none"> - soulad s kurikulem - pedagogická kvalita - možnost diferencované práce se skupinami žáků - specifika hodnocení a evaluace v učebnici - práce s multikulturním, sociálním a kulturním zázemím žáků - gender, rovnoprávnost, rovnost 	Ano	Ano	Informace se nepodařilo zjistit.	Seznam schválených učebnic se nevytváří.

		<p>příležitostí</p> <ul style="list-style-type: none"> - snadná ovladatelnost pro učitele - množství času nutné pro splnění všech úkolů v učebnici 				
Francie	National Ministry of Education	<p>Je dán obsah učebnic (podle národního kurikula) a formát učebnic (na titulní stránce musí být ročník, ve kterém se učebnice používá apod.).</p> <p>Učebnice musí být soběstačná bez dalších doplňků, např. bez pracovních sešitů.</p> <p>Učebnice musí ponechávat učiteli svobodu pro výběr metod.</p> <p>Bližší kritéria nejsou uvedena.</p>	Informace se nepodařilo zjistit.	Informace se nepodařilo zjistit.	Informace se nepodařilo zjistit.	Seznam schválených učebnic existuje.
Kanada (Ontario)	Ministry of Education	<ul style="list-style-type: none"> - Shoda s kurikulární politikou - Orientace na Kanadu co se týče jazyka i reálií - Kvalita - Vyjádření k učebním technikám k rozvoji dovedností - Environmentální otázky - Úroveň jazyka - Strategie hodnocení - Absence předsudků – rasových, národnostních, krajových, genderových, náboženských, sexuálních atd. 	Ano	Ano	Evaluační sdružení na ministerstvu školství.	6 let, seznam schválených učebnic je uveden v Trillium list

		<ul style="list-style-type: none"> - Přiměřenost, uživatelská vstřícnost pro žáky - Životnost (odolnost) učebnic 				
USA	Pouze polovina států realizuje určitý schvalovací proces, jehož výsledkem je seznam doporučených učebnic. V některých státech je povoleno nakupovat z fondu na učebnice pouze schválené učebnice.					
(Virginie)	<p>Výbor pro vzdělávání (Board of Education)</p> <p>Celý proces schvalování učebnic trvá až rok a půl.</p>	Soulad se vzdělávacími standardy (kurikulem pro každý předmět a ročník).	Ne	Ne	<p>Evaluační komise na Board of Education, každý člen komise posuzuje nezávisle.</p>	6 let, seznam schválených učebnic existuje
(Maryland)	Učebnice nepodléhají schvalovacímu procesu. Ministerstvo školství v Marylandu vydalo pokyn, podle kterého všechny výchovné materiály mají zohledňovat multikulturní pravidla – týká se to učebnic, knih, videí, časopisů, plakátů, obrazů, nahrávek atd.					
(Tennessee)	V Tennessee mohou vydavatelé pozorovat průběh schvalovacího procesu na internetu, je známa komise posuzovatelů, vydavatelé mají své účty na webu www.tennesseebook.com . Seznam schválených učebnic je dostupný ve webové aplikaci.					